

УДК 373.3.026:373.3.015.311

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.2.7>

Л. О. СУЩЕНКО

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти,

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

Електронна пошта: zsru@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-6119-9151>

ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті представлено результати експериментальної перевірки ефективності дидактичних засад формування дослідницької компетентності учнів початкових класів в освітньому процесі Нової української школи.

Визначено й проаналізовано теоретичні засади проблеми формування дослідницької компетентності учнів початкових класів НУШ, основу яких становлять ідеї учених, що визначили пріоритетні концепти оптимальної дослідницької орієнтованої спрямованості цього процесу: актуалізація особистісно перетворювального сенсу пошукової діяльності здобувачів освіти; створення атмосфери дослідницько-пізнавальної співпраці; побудова суб'єкт-суб'єктного розвивального спілкування педагога і дитини, як рівноправних партнерів.

Розроблено й науково обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування дослідницької компетентності учнів початкових класів в освітньому процесі НУШ, зокрема: надання освітньому процесу дослідницької спрямованості шляхом створення навчального середовища активно-пошукового характеру; реалізація потенційних задатків і можливостей учнів молодшого шкільного віку під час виконання пошуково-дослідницьких завдань шляхом застосування диференційованого підходу; набуття і збагачення дослідницького досвіду учнів початкових класів через актуалізацію розвивальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії учителя та здобувачів освіти.

У результаті проведення експериментального формувального впливу в експериментальних групах відбулися позитивні зміни у рівнях сформованості досліджуваного феномену за показниками трьох компонентів. Якісний і кількісний аналіз одержаних результатів підтвердив ефективність запроваджених дидактичних засад формування дослідницької компетентності учнів початкових класів в освітньому процесі Нової української школи.

Ключові слова: експериментальна перевірка, дослідницька компетентність, дослідницькі уміння, молодші школярі, освітній процес, Нова українська школа.

Вступ. Актуальність досліджуваної проблеми пов'язана із трансформаційними змінами у початковій школі. Результатом цих змін стала побудова нової школи, яка функціонуватиме на засадах сумісної активної діяльності, атмосфери дослідницько-пізнавальної співпраці вчителя та учнів, навчання яких здійснюватиметься через дослідництво.

Аналіз останніх досліджень. Фундаментальною основою дослідження є праці, в яких представлено:

– теоретичні засади організації наукового пошуку (С. Гончаренко, В. Загвязинський, І. Зязюн, І. Лернер, В. Майборода, Н. Ничкало, О. Савченко, С. Сисоєва та ін.);

– організація дослідницької діяльності здобувачів освіти (В. Алфімов, В. Буряк, В. Вербицький, М. Князян, Л. Левченко, Г. Пустовіт, Л. Сущенко та ін.);

– формування дослідницьких умінь у молодших школярів (Т. Байбара, Н. Бібік, В. Бондар, О. Онопрієнко, В. Паламарчук, О. Савченко, С. Скворцова, Г. Черненко та ін.).

Отже, актуальність порушеної проблеми та її практичне значення зумовили вибір теми наукового дослідження.

Мета статті – розкрити результати експериментальної перевірки ефективності дидактичних засад формування дослідницької компетентності учнів початкових класів в освітньому процесі Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Демонстрація дослідницької позиції учнів початкових класів, яка безпосередньо відображається у виявленні високого рівня розвитку критичного мислення, науково-раціонального пізнання ціннісного спрямування, розкритті енергетично-творчого потенціалу неможлива без зовнішніх факторів

впливу, де важливим складником виступають організаційно-педагогічні умови формування цього феномену.

Своєрідним орієнтиром у дослідженні цього зрізу проблеми та предметом спеціального аналізу є позиції учених, які організаційно-педагогічні умови трактують, як: обставини, які зумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу; сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічної діяльності [Хриков: 12]; сукупність різнопланових (зовнішніх і внутрішніх) соціально-педагогічних і дидактичних чинників, необхідних і достатніх для виникнення та раціонального стійкого функціонування певної педагогічної системи [Литвин: 44].

Якщо організаційно-педагогічні умови розуміти як певну сукупність шляхів, котрі сприятимуть перетворенню запланованого на дійсність, то формуванню дослідницьких умінь учнів початкових класів в освітньому процесі Нової української школи, на нашу думку, мають допомагати такі зовнішні обставини, що надаватимуть можливість реалізувати сутність природи цього процесу як такого та розкрити особливості формування педагогічного впливу на нього. Отже, розглянемо організаційно-педагогічні умови детальніше.

1. Надання освітньому процесу дослідницької спрямованості шляхом створення навчального середовища активно-пошукового характеру

Перспективна можливість і продуктивність психолого-педагогічного супроводу формування дослідницьких потреб і здібностей, умінь і компетентностей учнів початкових класів залежить від багатьох факторів, насамперед, від побудови такого освітнього середовища, що надасть змогу особистості відчути себе індивідуальністю, здатною до самодетермінації, самопобудови й саморозвитку.

Виникає об'єктивна необхідність створення педагогом інноваційного освітнього середовища, в якому відбуватиметься дослідження реальних проблем через упровадження й активне застосування інновацій, учням надається ініціатива у створенні власної траєкторії навчально-пізнавальної діяльності, відбувається виховання учня-дослідника з науковим типом мислення, врешті-решт,

формується дослідницький досвід здобувача початкової освіти.

Особистісно центрований підхід полягає в побудові такої безперервної розвивальної взаємодії учасників освітнього процесу, що спрямована на реалізацію сутнісної природи суб'єкта навчання на засадах стимулювання природної потреби дитини в новизні й дослідженні нового, розвитку навичок спостерігати, бачити суперечності, висувати гіпотези, формулювати запитання, будувати висновки через відкриття, систематизацію нової інформації чи розвиток і подальше усвідомлення наявної інформації чи практики. У цьому розумінні досягнення максимальної результативності процесу формування дослідницьких умінь учнів початкових класів в освітньому процесі Нової української школи виглядає досить перспективною за умови реалізації принципів організації навчально-дослідницької діяльності учнів, зокрема: гуманізму, інноваційності, випереджального розвитку, відкритості, вибору індивідуальної освітньої траєкторії, продуктивності навчання, особистісної постановки мети учня, партнерства та інтеграції науки й освіти.

Ідеться про побудову дослідницько орієнтованого середовища активно пошукового характеру, спрямованого на формування цілісного наукового уявлення учня про світ, коли у нього формується узагальнене світосприйняття про природу, суспільство, самого себе, про роль і місце кожної науки в системі наук через суб'єктивні відкриття і пошук.

Слід підкреслити, що організація навчально-дослідницької діяльності здобувачів освіти має будуватися на пізнавально-інструментальній сукупності дій учителя та дитини на партнерських засадах за певних умов: мотивації і цілеспрямованого залучення учнів до самостійного виконання пошукових завдань; урахуванням індивідуальних і психофізіологічних особливостей учнів; активізації інтелектуально-творчого потенціалу кожної особистості із стимулюванням максимальної реалізації власних природних задатків, досягненні успіху; ефективного застосування інноваційних форм і методів навчання. У результаті реалізації такої моделі навчання очікується формування особистості із розвиненим аналітико-синтетичним апаратом мислення,

світогляду активного творчого дослідника та дослідницького стилю роботи.

2. Реалізація потенційних задатків і можливостей учнів молодшого шкільного віку під час виконання пошуково-дослідницьких завдань шляхом застосування диференційованого підходу

Наше бачення розв'язання проблеми диференціації навчально-дослідницьких завдань полягає в тому, що це має стимулювати рівень інтелектуального розвитку і творчих здібностей учнів початкових класів, сприяти самостійному пошуку, ініціативності, динамічності, відкритості, інтенсивного розвитку як особистості-дослідника.

Слушною є думка дослідниці І. Прудченко, яка зауважує, що «сучасна освіта орієнтується переважно на засвоєння узагальнених алгоритмів розумових дій і не переймається розкриттям творчих сил людини; останнє неможливо без пильної уваги до людської індивідуальності, виявлення якої є чи не єдиною запорукою її творчого інтелектуального зростання; ... тому освіта має орієнтуватися передусім на особистість, індивідуальність вихованця, а будь-яка освітня проблема розв'язуватися крізь призму проблеми особистості» [Прудченко: 17, 19].

Ми повністю погоджуємося з дослідницею, адже наукова творчість учнів можлива лише в умовах свободи вибору елементів освітньої діяльності через створення особистих програм навчання, де будь-який елемент освіти реалізується за допомогою власного пошуку. Дійсно, саме врахування індивідуально-диференційованого підходу в організації процесу формування дослідницьких умінь учнів початкових класів сприяє розвитку цілісної особистості, її унікальної дослідницької позиції через утвердження і культивування індивідуальності кожного, надання можливості здобувачам жити, творити, навчатися відповідно до закладених природою потенцій.

Підсумовуючи, зазначимо: під реалізацією індивідуально-диференційованого підходу у формуванні дослідницької компетентності учнів початкових класів ми розуміємо організацію пошукової діяльності, що здійснюється в умовах колективної освітньої діяльності в межах загальних цілей, завдань та її змісту із урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини. Нами встановлено, що рівень

самостійності та індивідуалізації пошуково-творчої діяльності учнів є основною факторною ознакою, яка активно впливає на сформованість їхньої дослідницької поведінки, досвіду, позиції, міцність і продуктивність наукових знань, системність мислення.

3. Набуття і збагачення дослідницького досвіду учнів початкових класів через актуалізацію розвивальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії учителя та здобувачів освіти

З нашої точки зору, наступним етапом, який значною мірою визначить характер функціонування й особливості процесу формування дослідницьких умінь учнів початкових класів в освітньому процесі Нової української школи є створення емоційного підґрунтя, чуттєвого контакту між учителем та учнями з орієнтацією на принципи людяності. Таке спілкування є найпродуктивнішим щодо спільної діяльності, а такий вид комунікації характеризує передусім стосунки рівноправних партнерів по спілкуванню. При цьому педагог безумовно приймає дитину як цінність саму по собі й передбачає орієнтацію на її індивідуальну неповторність, стимулюючи тим самим взаємопроникнення, взаєморозкриття, взаємозбагачення людей, які спілкуються.

Відповідно до концептуальних позицій української дослідниці К. Гораш, принципи гуманізму, що утверджує людину як найвищу соціальну цінність, сприяє створенню позитивних умов для самореалізації учасників освітнього процесу, задоволенню їхніх різноманітних професійних та освітніх потреб, зокрема через надання свободи вибору форм, термінів, видів навчання та пізнавальної діяльності [Гораш: 2].

Ґрунтовний аналіз психолого-педагогічної літератури надав можливість виявити, що показниками гуманно розвивального освітнього середовища є: суб'єкт-суб'єктна орієнтація співрозмовників як рівноправних партнерів; переконлива комунікація, за якої учень свідомо привласнює певну моральну норму, перетворюючи її на відповідну особистісну цінність; демократизація взаємин педагога та учня; взаємна відкритість обох сторін; тактика спілкування – співробітництво, що ґрунтується на прийнятті кожної дитини, забезпечуючи умови для вияву її дослідницької позиції, активності, ініціативи, самостійності дій, вибору оптимальних рішень та ін.

Отже, реалізуючи принципи гуманістичної освіти у здійсненні пошукової діяльності учнів, продуктивний процес формування дослідницьких умінь учнів початкових класів в освітньому процесі Нової української школи виглядає досить перспективним у відповідній гармонійній атмосфері, де учень-гуманіст із повагою ставиться до себе, оточуючих його людей, інтересів, позицій, навіть, якщо вони суперечать її власним, а поведінка дитини визначається прагненням до саморозвитку, причому орієнтація особистості на принципи людяності дає їй змогу реалізувати це прагнення без шкоди для інших.

Таким чином, визначений і науково обґрунтований комплекс запропонованих організаційно-педагогічних умов формування дослідницької компетентності учнів початкових класів в освітньому процесі Нової української школи умотивований тим, що їх упровадження сприятиме стимулюванню учнів до генерування нових ідей, пошуку засобів їх реалізації, формуванню дослідницьких навичок, створюючи умови для творчого самовдосконалення і самореалізації, креативному саморозвитку кожної дитини.

Визначені й науково обґрунтовані організаційно-педагогічні умови було покладено в основу методики формування дослідницької компетентності учнів початкових класів в освітньому процесі НУШ, яка передбачала упровадження експериментальної технології безперервного педагогічного впливу вчителів на розвиток навчально-дослідницької діяльності здобувачів освіти; культивування стратегії толерантного партнерства і духовно розвивального спілкування у взаємодії «вчитель – учень».

Метою формувального етапу педагогічного експерименту, який здійснювався з урахуванням результатів констатувального етапу, стало упровадження організаційно-педагогічних умов формування дослідницької компетентності учнів початкових класів в освітньому процесі початкової школи.

На формувальному етапі педагогічного експерименту було охоплено 56 молодших школярів II–IV класів на базі Комунального закладу загальної середньої освіти «Балабинська гімназія «Престиж»» Кушугумської селищної ради Запорізького району Запорізької області,

де було створено творчу групу з педагогів, які здійснювали апробацію в освітньому процесі початкової школи комплексної програми «Я – дослідник».

Домінантами в її концептуальному осмисленні експериментальної програми «Я – дослідник» стали наступні положення: урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів молодшого шкільного віку; розвиток мотивації до виконання пошукових завдань; реалізація дослідницького підходу через уроки-дослідження, спеціальні заняття, рефлексивно-інноваційні форми навчання та ін.

Наведемо фрагменти і приклади завдань, що забезпечували формування дослідницької компетентності на уроках у початковій школі.

Так, під час реалізації мовно-літературної галузі (змістова лінія «Досліджуємо медіа») учням пропонувалася робота із сучасними медіапродуктами. Так, на заняттях «Урок творчості. Будьмо доброзичливими у мережі!», «Телебачення в житті сучасної людини» та ін. дітям пропонувалися матеріали (відеофрагменти, фото, рисунки, колажі тощо) для здійснення аналізу, інтерпретації, критичного оцінювання інформації в медіатекстах та її використання (питання для роздумів, порівняння, конструювання запитань, можливість пофантазувати, домалювати тощо).

Усі учні на заняттях залучалися до самостійного аналізу простих медіапродуктів, колективного обговорення їх змісту, форми, був здійснений пошук та відбір у джерелах потрібної інформації з її переробкою, робилися спроби навчитися письмово фіксувати інформацію за допомогою різноманітних видів запису; аналітичним шляхом зіставлялися дані різних інформаційних джерел з метою глибшого висвітлення проблеми та проектувалися варіанти її розв'язання; здійснювалися спільні обговорення із застосуванням прийомів співпраці, взаємодопомоги, взаємоконтролю у процесі діяльності.

Однією із найдієвіших форм організації освітнього процесу НУШ є урок-екскурсія на природу, що надає оптимальну можливість для проведення спостережень, вивчення тіл і явищ природи в природних або штучно створених умовах, включаючи вправи з елементами пошукової й дослідницької діяльності, творчості,

при чому в основі має бути покладено діяльнісний підхід, який покликаний змістити акценти в освіті на активну діяльність.

Так, при проведенні уроку-екскурсії до весняного парку в 3 класі з природознавства на тему «Здоровий спосіб життя. Відпочинок на природі» переслідувалася мета щодо розширення знань учнів про здоровий спосіб життя, про значення відпочинку на природі, навчаючи молодшого школяра правильно обирати речі та одяг для прогулянки на природу, дотримуватися правил безпеки під час відпочинку на природі через реалізацію дослідницького підходу. Здобувачі початкової освіти працювали в парах, надаючи характеристику погоди, визначаючи за термометром температуру повітря, робили відповідні записи у блокнотах, використовуючи умовні позначення. Також порівнювали результати спостережень, висловлювали припущення щодо очікувань від дослідів; описували один із об'єктів парку на вибір із безпосереднім зв'язком із пройденим на попередніх уроках матеріалом (математика, мистецтво, українська мова та читання). В умовах групової роботи учні складали поради щодо здорового способу життя, виходячи із назв команд «Айболіти», «Організатори», «Кухарі», «Чистюлі», маючи на меті, тим самим, набуття досвіду виконання дослідницьких завдань (спостереження в природі, екологічне моделювання, прогнозування, вирішення ситуативних завдань, практична діяльність з охорони природи), умінь робити припущення, ставити запитання, робити висновки, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, знаходити оригінальні рішення проблеми, працювати в команді.

Всі запропоновані завдання вимагали реалізації дослідницького підходу у їх вирішенні з обов'язковим аналізом одержаних результатів, оцінкою ситуації, прогнозуванням відповідно до своїх подальших дій.

Продовження психолого-педагогічного супроводу процесу формування дослідницької компетентності учнів початкових класів в освітньому процесі НУШ відбувалося при вивченні математичної, громадянської й історичної, соціальної та здоров'язбережувальної, інформативної, мистецької й технологічної освітніх галузей. Головне їхнє призначення – забезпечення певного синтезу опрацьованої ними інформа-

ції, співвіднесення її з матеріалом попередніх уроків, розвиток критичного мислення, пізнавальної мотивації та дослідницької поведінки.

Як засвідчують результати експерименту, при системному упровадженні й реалізації дослідницького підходу в освітньому процесі НУШ це, перш за все, стимулювало учнів до наукового пошуку в процесі пізнання, сприяло отриманню суб'єктивно нового знання й надавало їм можливість робити власні маленькі відкриття. Таким чином, було створено й побудовано, на нашу думку, оптимальний освітній процес, який забезпечив умови для ефективного самонавчання здобувачів початкової освіти, оволодіння культурою синергійного мислення, технологією пошуку і ефективного опрацювання нової інформації.

З метою систематизації експериментальних даних на контрольному етапі педагогічного експерименту було здійснено комплекс моніторингових дій щодо діагностики кінцевого рівня сформованості дослідницької компетентності учнів початкових класів в освітньому процесі Нової української школи. Слід підкреслити, що в експериментальних групах (ЕГ) дослідження проводилося відповідно до розробленого нами науково-методичного забезпечення процесу формування дослідницької компетентності учнів молодшого шкільного віку, а учасники контрольної групи (КГ) здобували початкову освіту за традиційною схемою освітнього процесу.

На контрольному етапі педагогічного експерименту проводилась обробка результатів дослідження, співставлення із завданнями та відповідний аналіз. Унаслідок проведення експериментального формувального впливу в ЕГ відбулися позитивні зміни у рівнях сформованості дослідницької компетентності учнів початкових класів в освітньому процесі НУШ за показниками трьох визначених компонентів. Результати експериментальної роботи, відображені в таблиці 1, свідчать, що під час контрольного етапу педагогічного експерименту рівні сформованості зазначеного феномену в учнів ЕГ зазнали істотних змін на відміну від здобувачів освіти КГ, де вони виявились незначними.

Аналіз результатів КГ та ЕГ засвідчив розбіжності у зміні діагностованих параметрів. Так, за результатами педагогічного експерименту кількість здобувачів освіти ЕГ з початковим рівнем

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості дослідницької компетентності учнів початкових класів за показниками мотиваційно-ціннісного, процесуально-діяльнісного рефлексивно-оцінного компонентів, %

Рівні	Констатувальний етап експерименту (56 осіб)	Контрольний етап експерименту	
		КГ	ЕГ
		26	30
Творчий	18,43	22,63	37,64
Продуктивний	28,47	39,65	54,80
Початковий	53,1	37,72	7,56

сформованості дослідницької компетентності зменшилася на 45,54%, а чисельність учнів з продуктивним і творчим рівнями збільшилася на 26,33% і 19,21% відповідно. Натомість, у контрольній групі показники мали незначні позитивні зміни.

Слід зазначити, що для перевірки достовірності результатів, одержаних у ході експерименту, нами проведено статистичний аналіз даних (табл. 2).

Статистичне порівняння контрольної й експериментальної вибірки проводилося одночасно за трьома критеріями: χ^2 -квадрат, коефіцієнт Фі та коефіцієнт спряженості Пірсона. Рівень достовірності відмінностей є 90%, а число ступенів свободи в цьому випадку дорівнює 10. Отримані результати дозволяють відхилити нульову статистичну гіпотезу про однорідність контрольної статистичної вибірки. Таким чином, ці вибірки якісно від-

різняються за досліджуваною властивістю, на діагностику якої спрямована наша методика. Отже, розроблена нами експериментальна методика володіє очевидною і дискримінантною валідністю, тобто демонструє різні значення для якісно різних груп, і ці значення є статистично достовірними.

Таким чином, можемо із упевненістю констатувати, що реалізація в освітньому процесі НУШ дидактичних засад формування дослідницької компетентності учнів початкових класів дійсно привела до суттєвих позитивних змін рівнів сформованості досліджуваного явища експериментальної групи. Відповідно до цього, переконливою підставою вважається досягнення поставлених у дослідженні мети і завдань.

Висновки. Проведене теоретичне й експериментальне дослідження дало змогу сформулювати висновки.

Таблиця 2

Статистичний аналіз таблиць спряженості ознак для об'єднаної групи

Змінна	χ^2 -квадрат	Коеф. Фі	Коеф. спряж. Пірсона	Значимість	Гіпотеза H_0
1	22,9	0,362	0,341	0,0113	-
2	6,32	0,192	0,188	0,788	+
3	9,64	0,237	0,23	0,473	+
4	22,1	0,357	0,336	0,0147	-
5	19,7	0,338	0,321	0,0322	-
6	19,8	0,338	0,32	0,0313	-
7	17,5	0,321	0,306	0,0635	-
9	17,9	0,323	0,307	0,0567	-
10	22,6	0,352	0,332	0,0122	-
11	14,4	0,288	0,277	0,153	+
12	16,6	0,311	0,297	0,0832	-
13	12,6	0,271	0,261	0,246	+
14	22,7	0,364	0,342	0,0117	-
18	18,5	0,328	0,312	0,0468	-
19	11,5	0,26	0,252	0,319	+
20	24,3	0,376	0,352	0,0069	-
22	17,9	0,323	0,307	0,0574	-

1. Визначено й проаналізовано теоретичні засади проблеми формування дослідницької компетентності учнів початкових класів НУШ, основу яких становлять ідеї учених, що визначили пріоритетні концепти оптимальної дослідницької орієнтованої спрямованості цього процесу: актуалізація особистісно перетворювального сенсу пошукової діяльності здобувачів освіти; створення атмосфери дослідницько-пізнавальної співпраці; побудова суб'єкт-суб'єктного розвивального спілкування педагога і дитини, як рівноправних партнерів.

2. Розроблено й науково обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування дослідницької компетентності учнів початкових класів в освітньому процесі НУШ, зокрема: надання освітньому процесу дослідницької спрямованості шляхом створення навчального середовища активно-пошукового характеру; реалізація потенційних задатків і можливостей учнів молодшого шкільного віку під час вико-

нання пошуково-дослідницьких завдань шляхом застосування диференційованого підходу; набуття і збагачення дослідницького досвіду учнів початкових класів через актуалізацію розвивальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії учителя та здобувачів освіти.

3. У результаті проведення експериментального формувального впливу в експериментальних групах відбулися позитивні зміни у рівнях сформованості досліджуваного феномену за показниками трьох компонентів. Якісний і кількісний аналіз одержаних результатів підтвердив ефективність запроваджених дидактичних засад формування дослідницької компетентності учнів початкових класів в освітньому процесі Нової української школи.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у науковому обґрунтуванні факторів впливу на процес створення розвивального середовища пошукового характеру у початковій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вашуленко М., Дубовик С. Формування дослідницьких умінь на уроках української мови. *Учитель початкової школи*. 2019. № 9. С. 3–6.
2. Хриков Є. М. Педагогічні умови як складова наукових знань. *Шлях освіти*. 2011. № 2(60). С. 11–15.
3. Литвин А. В. Застосування категорії «педагогічна умова» в наукових дослідженнях. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 6. С. 35–50.
4. Прудченко І. Індивідуальний сенс педагогічної освіти. *Вища освіта України*. 2013. № 1. С. 17–22.
5. Гораш К. Організація навчально-дослідницької діяльності учнів. *Директор школи*. 2012. № 5 (9). С. 1–5.

REFERENCES

1. Vashulenko M., Dubovyk S. (2019). Formuvannja doslidnycjykykh uminj na urokakh ukrajinsjkoji movy [Formation of research skills in Ukrainian language lessons]. *Primary school teacher*, no. 9, pp. 3–6. [in Ukrainian]
2. Khrykov Je. M. (2011). Pedagoghichni umovy jak skladova naukovykh znanj [Pedagogical conditions as a component of scientific knowledge]. *The way of education*, no. 2(60), pp. 11–15. [in Ukrainian]
3. Lytvyn A. V. (2013). Zastosuvannja kateghoriji «pedagoghichna umova» v naukovykh doslidzhennjakh [Application of the category «pedagogical condition» in scientific research]. *Pedagogy and psychology of professional education*, no. 6, pp. 35–50. [in Ukrainian]
4. Prudchenko I. (2013). Indyvidualjnyj sens pedagoghichnoji osvity [Individual meaning of pedagogical education]. *Higher education of Ukraine*. no. 1, pp. 17–22. [in Ukrainian]
5. Ghorash K. (2012). Orghanizacija navchaljno-doslidnycjkoji dijalnosti uchniv [Organization of educational and research activities of students]. *School Director*, no. 5(9), pp. 1–5. [in Ukrainian]

L. O. SUSHCHENKO

*Doctor of Pedagogy Sciences, Professor,
Head of the Department of Pre-school and Primary School Education,
Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine
E-mail: zcpu@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-6119-9151>*

**DIDACTIC PRINCIPLES OF FORMATION OF RESEARCH COMPETENCE
APPLICANTS FOR PRIMARY EDUCATION IN THE LEARNING PROCESS:
RESULTS OF THE RESEARCH**

The article presents the results of an experimental study effectiveness of didactic principles of formation of research competence primary school students in the educational process of the New Ukrainian school.

The theoretical foundations of the formation problem have been determined and analyzed research competence of primary school students of NUS, the basis of which are the ideas of scientists, that defined the priority concepts of the optimal research-oriented orientation of this process: actualization personally transformative meaning of search activities of primary school students; creating an atmosphere of research and cognitive cooperation; building subject-subject developmental communication between the teacher and the child, as equal partners.

Organizational and pedagogical conditions have been developed and scientifically substantiated formation of research competence of primary school students in the educational process of NUS, in particular: providing the educational process research focus by creating an active and search nature learning environment; realization of potential resources and capabilities of elementary school students during the research tasks by applying a differentiated approach; acquisition and enrichment of research experience of primary school students through actualization of the developmental subject-subject interaction of the teacher and students.

As a result of experimental formative influence in experimental groups experienced positive changes in levels of formation of the studied phenomenon according to indicators of three components.

Qualitative and quantitative analysis of the obtained results confirmed the effectiveness implemented didactic principles of formation of research competence primary school students in the educational process of the New Ukrainian school.

Key words: experimental verification, research competence, research skills, younger students, educational process, New Ukrainian school.